

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ І ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
імені Валентини Волошиної**

КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: «РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПРОЦЕСІ СПІЛКУВАННЯ З ПРИРОДОЮ»**

Студентки 2 курсу МДПЛЗ групи

Освітньої програми:

Дошкільна освіта. Логопедія

Спеціальності 012 Дошкільна освіта

Галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка

Ступеня вищої освіти магістра

Мельник Тетяни Іванівни

Нуковий керівник:

Заслужений працівник культури України,

доцент кафедри мистецьких дисциплін

дошкільної та початкової освіти

Вацьо Михайло Васильович

Розширена шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Вінниця – 2022 рік

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ.....	6
1.1. Теоретичний аналіз основних понять дослідження.....	6
1.2. Особливості психологічного розвитку дітей старшого дошкільного віку.....	21
1.3. Аналіз Базового компоненту дошкільної освіти та методичних рекомендацій.....	30
Висновки до першого розділу.....	38
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ СПІЛКУВАННЯ З ПРИРОДОЮ.....	41
2.1. Концептуально-методичні основи вивчення зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку.....	41
2.2. Методичні рекомендації розвитку зв'язного мовлення у процесі спілкування з природою старших дошкільників	46
Висновки до другого розділу.....	60
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	66
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Розуміння важливості розвитку зв'язного мовлення дитини є однією із головних проблем української лінгводидактики. Актуальність розв'язання даної проблеми визначається рядом нормативно-правових документів, таких як Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст., Закон України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовим компонентом дошкільної освіти та методичними рекомендаціями до нього у редакції 2021 року, тощо.

Перераховані нормативно-правові документи спрямовані на розвиток сучасного дошкілля, оновлення змісту, вдосконалення засобів, методів, форм, технологій навчання та виховання дошкільників. Уся спрямованість такої діяльності реалізується в високому рівні розвитку пізнавальних процесів дітей, оволодіння ними комунікативними та мовленнєвими компетентностями, розвитку особистісних якостей та успішної соціалізації.

Те, що мовленнєве спілкування є одним із найважливіших та найперших видів діяльності якою оволодіває дитина після народження, підкреслюють праці науковців. Саме тому вивчення мовленнєвої компетентності дитини, розвитку та формування функцій мови загалом лежать в полі наукових досліджень вчених А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Гавриш, К. Крутій, Н. Луцан, О. Кононко та ряду інших.

Розвиток зв'язного мовлення дітей дошкільного віку вивчали класики педагогічних та психологічних наук, Л. Виготський, Г. Леушина, О. Лурія, С. Рубінштейн. З точки зору лінгвістики зв'язність мовлення та його розвиток загалом висвітлені у працях Т. Ладиженської, Л. Щерби.

Розвиток мовлення дошкільників під час спілкування з природою висвітлено в працях Л. Присяжнюк. Лінгводидактичний аспект розвитку мовлення вивчають А. Богуш, І. Білан, Н. Гарриш, Л. Фсесенко та інші.

Оскільки провідна діяльність дошкільників - гра, зрозумілою є важливість її впливу на розвиток мовлення дитини. Значення гри на виховний процес дитини вивчали А. Коменський, С. Русрва, В. Сухомлинський та інші класики педагогіки. Але, можливості впливу потенціалу гри на формування

та розвиток зв'язного мовлення дошкільників все ж мало досліджені у педагогіці та психології.

Здатність дитини користуватися в ігровій діяльності зв'язними висловлюваннями має визначний вплив на її емоційну сферу, також відбувається вплив на загальну життєдіяльність, та, що найбільш важливо сприяє мовленнєвому розвитку дошкільника. Варто зауважити, що зв'язне мовлення дошкільників розвивається не лише у процесі сюжетно-рольової гри, а й під час спостережень за природою, та змінами, що у ній відбуваються. Оскільки дитина збагачує словник, вправляється у формуванні висловлювань та ведені діалогу на задану тематику.

Враховуючи важливість теоретичного вивчення поняття зв'язного мовлення та дослідження можливих шляхів розвитку мовлення дошкільників в процесі спілкування з природою, нами було обрано тему дипломного дослідження: «Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку у процесі спілкування з природою»

Об'єкт дослідження зв'язне мовлення дошкільників

Предмет дослідження методика розвитку зв'язного мовлення дошкільників у процесі спілкування з природою.

Мета дослідження є розробити методичні рекомендації розвитку зв'язного мовлення дошкільників у процесі спілкування з природою.

Відповідно до мети нами були розроблені наступні **завдання**:

1. Здійснити теоретичний аналіз теоретико-методичних положень розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку.
2. Охарактеризувати загальні закономірності психологічного та мовленнєвого розвитку дошкільників;
3. Здійснити аналіз Базового компоненту дошкільної освіти ат методичних рекомендацій до нього.
4. Сформулювати методичні рекомендації формування зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку у процесі спілкування з природою

Методи дослідження теоретичні (аналіз, порівняння, синтез, класифікація та узагальнення наукових джерел із проблеми дослідження; вивчення педагогічного досвіду, програмних документів, методичних матеріалів педагогічних закладів освіти); *емпіричні* (спостереження, опитування, виконання практичних завдань).

Були проаналізовані матеріали підручників, наукові публікації з обраної тематики, публікації у пресі, матеріали науково-практичних конференцій. Основою теоретичних пошуків стало вивчення й творче переосмислення основних досягнень вітчизняної науки в галузі педагогіки, психології, Базового компоненту дошкільної освіти (у новій редакції), методичних рекомендацій до нього та комплексної освітньої програми для дітей раннього та передшкільного віку «Стежинки у Всесвіт».

Апробація наукового дослідження була здійснена в рамках:

- •VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 6 – 7 липня листопада 2022 р.) – Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти.
- IVВсеукраїнська конференція з міжнародною участю «Нова українська школа: результати та перспективи» (м. Київ, МДУ, 18. 11. 2022)

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 2 статті:

- «Макатон - альтернативна комунікація» - як можливість використання під час корекційних логопедичних занять з дітьми, які мають важкі мовленнєві порушення
- «Розвиток зв'язного мовлення дитини в контексті наступності освіти»

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (50 найменувань), 3 додатків. Загальний обсяг становить 70 сторінок, основний зміст викладено на 66 сторінках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базовий компонент дошкільної освіти нова редакція 2021 року https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redakt_siyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity
2. Бех. І режим доступу https://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/3/vupysk_21.pdf
3. Богуш А. Дошкільна лінгводидактика : теорія і практика. Запоріжжя: Просвіта 2000. 216 с
4. Богуш А. М. Методика навчання української мови в навчальних закладах: Навч. посібник. Київ. Вища школа, 1993р. 327 с.
5. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. Київ. Видавничий Дім «Слово», 2004. 376с
6. Богуш А.М., Шиліна Н.Є. Мовленнєва готовність старших дошкільників до навчання у школі. Одеса: ПНЦ АПН Україна, 2003, 335 с.
7. Богуш А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Одеса: «Слово», 2004. 176с.
8. Білан І. О. Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами художньої ілюстрації. Дошкільна освіта. 2003. №1.
9. Білодід І. Українське усне літературне мовлення. Київ. Наукова думка. 308с.
10. Гавриш Н.В. Інтелектуальна гра. Дошкільне виховання. №6, 2003 С 6-7.
11. Гавриш Н.В. Методика розвитку зв'язного мовлення дошкільнят: Навч. метод. посіб. Київ: Вид. дім. «Шкіл.світ», Вид Л. Галіцина, 2006. 119 с.
12. Гавриш Н.В. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання. Дошкільна освіта. 2003. №7, С. 12-14

13. Гончаренко А. Яким бути мовленнєвому заняттю? Дошкільне виховання, 2006. №9. С. 19-20
14. Гончаренко С.І. Український педагогічний словник. Київ.; Либідь, 1997. 326 с.
15. Демченко О.П. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до розвитку соціальної обдарованості дітей в проблемному полі педагогіки вищої школи. Людинознавчі студії : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Педагогіка. Ред. кол. М. Чепіль (головний редактор) та ін. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. Випуск 6/38 (2018). С.116-130.
16. Демченко О., Вацьо М. Пізнавально-синкретична складова в підготовці майбутніх вихователів до розвитку соціальної обдарованості дітей. Педагогічна освіта: теорія і практика : Збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В.М.]. Вип. 26 (1- 2019). Ч.1. Кам'янець-Подільський, 2019. С. 64-70.
17. Демченко О.П. Спостереження за емоційними реакціями дітей у процесі створення виховних ситуацій. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. Луганськ. № 5, 2009. С.105-114.
18. Калмикова Л.О. Перспективність і наступність в навчанні мови й розвитку мовлення дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: психолінгвістичний та лінгвометодичний виміри: навч.метод.посіб. Київ. Видавничий Дім «Слово». 2017, 448 с.
19. Колосова О. В. Форми взаємодії дошкільного закладу з сім'єю у контексті формування соціальної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Вісник Прикарпатського університету. Івано-Франківськ. 2013. Вип.XLVI. С. 73-77.

20. Концепція зв'язного мовлення С. Рубінштейн. Психологічний журнал Т.10, №5. С.37-43
21. Короткий словник актуальних педагогічних термінів: упор. Н. М. Флегонтова К.: КНУТД, 201355 с.
22. Крутій К.Л. Теорія і практика формування граматично правильного мовлення в дітей дошкільного віку. Автореф. Дис.. д-ра пед..наук Київ. 2005. 44 с.
23. Лазаренко Н.І. Формування у молодших школярів понять про слово у взаємозв'язку його лексичних та граматичних значень: Атореф.дис.канд.пед.наук. Київ, 1993 24С
24. Лазаренко Н. Культура мовлення як невід'ємна складова ключових компетентностей сучасного педагога. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство) : Збірник наукових праць / [гол.ред. Н. Л. Іваницька]. Вінниця : ТОВ «Фірма «Планер», 2016. Вип.23. С.36-42.
25. Лисенко О.. Світек Л. Вплив природи на всебічний розвиток дошкільника: стан проблеми дослідження С.186-197
26. Луцан Н.І. Методика розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку за текстами українських народних ігор: Дис. канд..пед наук. Одеса,1995. 185 с.
27. Луцан Н. Теорія і практика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку в мовленнєво-ігровій діяльності. Дис. д-ра пед..наук. 13.00.02. Одеса, 2005. 464 с.
28. Ляміна Г.М. Формування мовленнєвої діяльності (середній дошкільний вік). Дошкільне виховання. 2005. №9. С. 49-55.
29. Основний словник. Символи. За ред. Т.А. Бондар. М.: РБОТ «Центр лікувальної педагогіки», 2014.
30. Методичні рекомендації до Базового компоненту дошкільної освіти <https://ezavdnz.mcfr.ua/880922>

31. Новий тлумачний словник української мови у 3-х томах. Київ. Аконіт. Т.1, 2001. 926 с.
32. Озадовська Л. Спостереження. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. С. 606-742.
33. Озадовська Л. Спостереження. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. С. 606-742.
34. Піроженко Т. Мовленнєвий розвиток дитини в сучасному дошкільному закладі. Психологія. Вип 19. Київ, 2003. С.164-172.
35. Піроженко Т. А. Мовленнєвий розвиток дитини дошкільного віку. Актуальні проблеми сучасної української психології. Наукові записки інст..психології ім. Костюка АПН України. Вип 23. Київ, 2003. С. 281-293.
36. Піроженко Т. А. Чи не спрощуємо можливості дитини? Дошкільне виховання. № 2, 2003. С.10-12.
37. Присяжнюк Л. Сучасні підходи до ознайомлення дошкільників з природою: теоретичний аналіз. Режим доступу: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=DlIima60AAAAJ&citation_for_view=DlIima60AAAAJ:9yKSN-GCB0I
38. Присяжнюк Л., Лупол К. Шляхи формування у старших дошкільників природничо-екологічної компетентності. Режим доступу: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=DlIima60AAAAJ&citation_for_view=DlIima60AAAAJ:kc_bZDykSQc
39. Присяжнюк Л. А. Еколого-природнича освіта дошкільників у поліфонії інноваційних підходів. Палітра педагога. 2017. № 6. С. 3-8
40. Присяжнюк Л. А., О.П. Грошовенко. Сучасні підходи до еколого-природничої освіти дошкільників і молодших школярів: аспект наступності. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: зб. наук. праць / редкол.: В. І. Шахов (голова) та ін. Вінниця: Нілан ЛТД, 2017. Вип. 52. С. 40-45. (Серія: Педагогіка і психологія)

41. Присяжнюк Л. А. Ознайомлення дітей дошкільного віку з природою: інвайроментальний вимір. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій: збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв (м. Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 01-02 квітня 2015 р.) / за ред. Г.С. Тарасенко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. С. 191-194.

42. Синиця І.О. Психологія усного мовлення учнів монолог. Київ. Рад.школа. 206 с.

43. Стежинки у Всесвіт : комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив; наук. керівник К. Крутий. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2020. 244с

44. Фесенко Л.І. Українська народна казка як засіб розвитку зв'язного монологічного мовлення у дітей старшого дошкільного віку: Дис. Канд..пед.наук 13.00.02 Одеса, 1994. 176с.

45. Хрестоматія з української педагогіки: навчально-методичний посібник / Упоряд. О.С. Березюк, О.М. Власенко; За ред. О. С. Березюк, О.М. Власенко. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 338 с. режим доступу <http://eprints.zu.edu.ua/25154/1/%D0%A5%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F.%20%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%8E%D0%BA%20%D0%9E.%D0%A1.%2C%20%D0%92%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%9C..pdf>

46. Шевченко. В, Дубяга С. Технологія формування компетенції творчості у майбутніх учителів початкових класів. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2012. № 5(2). С. 108-115

47. Bakhmat Nataliia, Kolosova Olena, Demchenko Olena , Ivashchenko Irina, Viktoria Strelchuk. APPLICATION OF INTERNATIONAL

SCIENTOMETRIC DATABASES IN THE PROCESS OF TRAINING COMPETITIVE RESEARCH AND TEACHING STAFF: OPPORTUNITIES OF WEB OF SCIENCE (WOS), SCOPUS, GOOGLE SCHOLAR. Journal of Theoretical and Applied Information Technology. 15th July 2022. Vol.100. No 13. P.4914-4924. URL:

<http://www.jatit.org/volumes/Vol100No13/21Vol100No13.pdf>.

48. Demchenko, O., Bondar, Y., Shykyrynska, O., Komarivska, N., Lyubchak, L., Stakhova, I., & Dabizha, L. (2022). Development of youth's creative abilities schoolchildren by BYOD technology. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference May 27th- 28th, (I volume), 341-350

49. McGilvray J. Chomsky: Language, mind, politics. Cambridge: Polity Press, 2014

50. Nevin B. Noam and Zellig. Chomskyan (r)evolutions. Amst.; Phil., 2010

51. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting. Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference, May 28 th - 29th. Rezekne, 2021. Vol. II. P. 729- 743

52. Nataliia Bakhmat, Olena Kolosova, Olena Demchenko, Irina Ivashchenko, Viktoria Strelchuk Application of international scientometric databases in the process of training competitive research and teaching staff: opportunities of Web of Science (WOS), Scopus, Google Scholar. Journal of Theoretical and Applied Information Technology 15th July 2022. Vol.100. No 13. P. 4914-4924.

53. Holiuk O., Demchenko O., Kit G.a, Rodiuk N. PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR CREATIVITY DEVELOPMENT IN MATHEMATICALLYGIFTED ELEMENTARY STUDENTS. Problemspace of modern society: philosophical communicative and pedagogical interpretations. 2019. Part II. P. 580.

